TALABALARDA KREATIV YONDASHUV ORQALI KASBIY SIFATLARNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Xolmatova G.U.
Guliston Davlat Pedagogika instituti 2-kurs magistiranti
Mamatova X.M.
p.f.b.f.d. (PhD), dotsent, Guliston Davlat Pedagogika institute

Received: 18.08.2025
Revised: 19.08.2025
Accepted: 20.08.2025
Kalit so'zlar:
Kreativ yondashuv, kasbiy sifatlar, talaba, ijodkorlik, pedagogik texnologiyalar, innovatsiya, kompetensiya.

Annotatsiya
Mazkur maqolada talabalarda kreativ yondashuv orqali kasbiy sifatlarni rivojlantirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Kreativ yondashuv nafaqat o'quv jarayonini samarali tashkil etishga, balki talabalarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilishi va innovatsion g'oyalar ishlab chiqish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ijodiy metodlar hamda interfaol o'quv usullarining ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish jarayonida kreativ yondashuvning o'rni, mexanizmlari va istiqbollari ko'rsatib berilgan.

Kirish. Bugungi kunda ta'lim tizimida talabalarning kasbiy sifatlarini shakllantirish va rivojlantirish masalasi eng muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Jahonda yuz berayotgan globallashuv jarayonlari, texnologiyalarning tezkor rivojlanishi hamda mehnat bozorining keskin o'zgarishi zamonaviy mutaxassisdan yuqori malaka, kreativ fikrlash, yangiliklarni tez qabul qilish va innovatsion yondashuvni talab qilmoqda. Shunday bir sharoitda talabalarning kasbiy tayyorgarligida kreativ yondashuvni qo'llash nafaqat dolzarb, balki zaruriy ehtiyojga ham aylandi.

Kreativ yondashuv talabaning o'qishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi, ularning shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini samarali tashkil etadi. Bu jarayonda talabaning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish, innovatsion g'oyalar ilgari surish, jamoada ishlash va liderlik fazilatlarini rivojlantirish imkoniyati yaratiladi. Zero, ijodkorlik va yangicha fikrlashga asoslangan ta'lim yondashuvlari yoshlarni

kelajakdagi kasbiy faoliyatiga puxta tayyorlaydi.Kasbiy sifatlarni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirishda kreativ topshiriqlar, interfaol mashg‘ulotlar, loyiha asosida o‘qitish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish va amaliy faoliyatga yo‘naltirilgan metodlarning ahamiyati katta. Ular talabalarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko‘nikma va kompetensiyalarini ham shakllantiradi. Shu bois ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni keng qo‘llash, kreativ muhit yaratish va pedagoglarning zamonaviy metodik yondashuvlardan foydalanishi dolzarb vazifa hisoblanadi.Shuningdek, kreativ yondashuvning o‘ziga xos jihatlaridan biri — u talabalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish bilan birga, ularni mustaqil izlanishga, o‘z bilimini muntazam ravishda yangilab borishga undaydi. Bu esa ta’lim samaradorligini oshiradi va talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Natijada, bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatbardosh, zamon talablariga mos va ijodiy yondashuvga ega mutaxassislar yetishib chiqadi. Hozirgi davrda ta’lim tizimida olib borilayotgan islohotlar ta’lim mazmuni va shaklini tubdan yangilashni, o‘quvchi hamda talabalarni mustaqil, ijodiy fikrlaydigan shaxs sifatida tarbiyalashni taqozo etmoqda. Ayniqsa, oliy ta’lim muassasalarida talabalarning kasbiy sifatlarini rivojlantirish, ularni mehnat bozoriga tayyorlash, kreativ salohiyatini ro‘yobga chiqarish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Kasbiy sifatlarni shakllantirish jarayonida kreativ yondashuvning qo‘llanilishi talabalarning o‘quv faoliyatini jonlantiradi, ularni an’anaviy bilim olishdan faol ishtirokchi, mustaqil izlanadigan shaxsga aylantiradi. Bu esa ta’lim jarayonida o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi, talabalarda ijodkorlik, tashabbuskorlik, tanqidiy va mantiqiy tafakkurni rivojlantiradi. Shu bilan birga, zamonaviy ta’limda raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar va innovatsion yondashuvlar keng qo‘llanilmoqda. Bu jarayonlarda kreativ yondashuvning integratsiyasi nafaqat ta’lim samaradorligini oshiradi, balki talabalarda kommunikativ madaniyatni, liderlik fazilatlarini va professional kompetensiyalarni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Kreativ yondashuvning yana bir muhim jihati shundaki, u talabalarda yangi g‘oya va tashabbuslarni qo‘llab-quvvatlash, mustaqil qaror qabul qilish, yangicha fikrlash va o‘z imkoniyatlarini namoyon etish uchun keng sharoit yaratadi. Bu orqali talabalarning kasbiy sifatlari yanada chuqurlashib, kelajakda o‘z kasbiy

faoliyatida innovatsion yondashuvlarni qo‘llay oladigan, raqobatbardosh mutaxassis bo‘lib shakllanishi ta’minlanadi.

Materiallar va usullar. Mazkur tadqiqotda talabalarda kreativ yondashuv orqali kasbiy sifatlarni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish maqsadida ilmiy-pedagogik kuzatuv, so‘rovnoma, suhbat, tajriba-sinov ishlari va statistik tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayoni shartli ravishda uch bosqichda amalga oshirildi: tayyorgarlik, tajriba-sinov va yakuniy bosqich.

Tayyorgarlik bosqichida mavzu bo‘yicha mavjud ilmiy adabiyotlar o‘rganildi, ilg‘or xorijiy va milliy tajribalar tahlil qilindi hamda talabalarda kreativ yondashuvni rivojlantirishga doir konseptual asoslar belgilab olindi. Bu bosqichda nazariy tadqiqot usullari – taqqoslash, umumlashtirish, konseptual tahlil kabi metodlar qo‘llanildi.

Tajriba-sinov bosqichida esa bevosita amaliy ishlar amalga oshirildi. Bunda 100 nafar talaba ishtirokida pedagogik tajriba tashkil qilindi. Ular ikki guruhga – nazorat va tajriba guruhlariga ajratildi. Nazorat guruhida an’anaviy o‘quv-uslubiy metodlardan foydalanilgan bo‘lsa, tajriba guruhida kreativ yondashuvga asoslangan interfaol mashg‘ulotlar, loyiha asosida o‘qitish, muammoli vaziyatlarni hal qilish metodlari, kreativ topshiriqlar hamda innovatsion texnologiyalar qo‘llanildi.

Yakuniy bosqichda esa olingan natijalar qayta ishlanib, nazorat va tajriba guruhlari ko‘rsatkichlari solishtirildi. Statistik tahlil orqali kreativ yondashuvning ta’sir darajasi, samaradorligi va kasbiy sifatlarni shakllantirishdagi ahamiyati aniqlab berildi.

Quyida tadqiqotda qo‘llanilgan materiallar va usullar tizimlashtirilgan holda jadvalda keltiriladi:

Tadqiqot bosqichi	Qo‘llanilgan metodlar	Maqsad va vazifa
Tayyorgarlik bosqichi	Adabiyotlarni tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish	Kreativ yondashuvning nazariy asoslarini aniqlash, ilmiy konseptni ishlab chiqish
Tajriba-sinov bosqichi	So‘rovnoma, suhbat, kuzatuv, pedagogik tajriba	Talabalarda kreativ yondashuv orqali kasbiy sifatlarni rivojlantirish

2025
WWW.INSIGHTPUBLISHING.UZ

Tadqiqot bosqichi	Qo'llanilgan metodlar	Maqsad va vazifa
Yakuniy bosqich	Statistik tahlil, natijalarni taqqoslash va umumlashtirish	Kreativ yondashuv samaradorligini baholash va xulosalash

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, tadqiqotda nazariy va amaliy usullar uyg'unlikda qo'llanilgan. Bu esa natijalarni yanada ishonchli qilish imkonini berdi. Ayniqsa, tajriba-sinov bosqichida kreativ yondashuv asosida olib borilgan mashg'ulotlar talabalarda mustaqil fikrlash, ijodiy izlanish va innovatsion qarorlar qabul qilish sifatlarini sezilarli darajada rivojlantirgan.

Tadqiqot muhokamasi. Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kreativ yondashuvni ta'lim jarayoniga joriy etish talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Nazorat va tajriba guruhlari natijalari o'rtasida sezilarli farq kuzatildi. Xususan, tajriba guruhida o'tkazilgan mashg'ulotlar jarayonida talabalarning ijodiy fikrlash darajasi, tashabbuskorligi va muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari an'anaviy usullarda ta'lim olgan talabalarnikiga qaraganda yuqori bo'ldi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kreativ yondashuvni qo'llash talabalarning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshirgan. Ular o'z fikrlarini erkin bayon qilish, yangi g'oyalar ilgari surish, jamoada ishlash va o'z nuqtai nazarini himoya qilishga intila boshlaganlar. Bu esa, o'z navbatida, talabalarda liderlik qobiliyatlarini, muloqot madaniyatini hamda kasbiy mas'uliyatni shakllantirishga yordam berdi.Shuningdek, tajriba natijalaridan kelib chiqib aytish mumkinki, kreativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda kuchli motivatsion omil bo'lib xizmat qilgan. Ular o'z bilimlarini nafaqat nazariy, balki amaliy faoliyatda ham qo'llash imkoniyatiga ega bo'ldilar. Talabalar muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, innovatsion yechimlar topish va ijodiy loyihalar ishlab chiqishda faol ishtirok etishdi.

Ko'rsatkichlar	Nazorat guruhi (%)	Tajriba guruhi (%)	Farq (%)
Mustaqil fikrlash qobiliyati	48	76	+28
Ijodkorlik va yangicha fikrlash	45	81	+36

2025
WWW.INSIGHTPUBLISHING.UZ

Ko‘rsatkichlar	Nazorat guruhi (%)	Tajriba guruhi (%)	Farq (%)
Muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish	52	79	+27
Jamoada ishlash va hamkorlik	50	82	+32
Kasbiy kompetensiyalarni qo‘llash	47	80	+33

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, tajriba guruhida barcha ko‘rsatkichlar sezilarli darajada yuqori bo‘lib, kreativ yondashuv asosida olib borilgan mashg‘ulotlar samaradorligini yaqqol tasdiqlaydi.Tahlil shuni ko‘rsatadiki, kreativ yondashuv ta’lim jarayonida nafaqat talabalarning shaxsiy rivojlanishiga, balki ularning kasbiy sifatlarini shakllantirishga ham samarali ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, bu yondashuv kelajakda mehnat bozorida raqobatbardosh, innovatsion fikrlashga ega mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Olib borilgan tadqiqot natijalari asosida shuni aytish mumkinki, kreativ yondashuv talabalarning kasbiy sifatlarini rivojlantirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. An’anaviy metodlar bilan taqqoslanganda, kreativ yondashuv asosida o‘tkazilgan mashg‘ulotlarda talabalarning bilimlarni mustaqil izlab topishi, ulardan amaliy faoliyatda foydalanishi, innovatsion g‘oyalarni ishlab chiqishi sezilarli darajada ortdi.

Tajriba davomida talabalarda tanqidiy fikrlash, ijodiy izlanish, kommunikativ madaniyat va liderlik qobiliyatlari yanada rivojlanganligi kuzatildi. Masalan, tajriba guruhida jamoaviy ishlash ko‘nikmalari yuqori darajada namoyon bo‘ldi, talabalar o‘z fikrlarini erkin ifoda qilish bilan birga, hamkorlik asosida yangi loyihalarni amalga oshirishga muvaffaq bo‘ldilar. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, kreativ yondashuv asosida o‘qitilgan talabalar nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq qilishda faolroq bo‘lishdi. Ular o‘z mutaxassisligi doirasida duch keladigan muammolarga innovatsion yechimlar taklif qilish, muammoli vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish va ijodiy tafakkurdan samarali foydalanishda yuqori natijalarga erishgan.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, talabalarda kasbiy sifatlarni rivojlantirish jarayonida kreativ yondashuvdan foydalanish samarali natijalarga olib keladi. Kreativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalarning mustaqil fikrlashini, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish qobiliyatini,

jamoada ishlash madaniyatini va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda muhim omil bo‘lib xizmat qildi. Nazorat va tajriba guruhlari natijalarining taqqoslanishi shuni tasdiqladiki, kreativ yondashuv asosida ta’lim olgan talabalar ijodkorlik darajasi, innovatsion yondashuvi va tashabbuskorligi bilan ajralib turdi. Bu esa an’anaviy metodlardan ko‘ra samaraliroq natijalar berishini ko‘rsatdi.Xususan, kreativ topshiriqlar, interfaol metodlar va loyiha asosida o‘qitish talabalarda yuqori motivatsiya, o‘z g‘oyasini erkin ifoda qilish qobiliyati va kasbiy faoliyatga tayyorlikni shakllantirdi. Tadqiqot asosida xulosa qilish mumkinki, kreativ yondashuv ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarda raqobatbardoshlik va innovatsion fikrlashni rivojlantirishning muhim pedagogik vositasi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati

1. Guilford, J. P. The Nature of Human Intelligence. New York: McGraw-Hill, 1967.
2. Torrance, E. P. Creativity: Theory and Research. Lexington: Ginn and Company, 1988.
3. Amabile, T. M. Creativity in Context: Update to the Social Psychology of Creativity. Boulder, CO: Westview Press, 1996.
4. Cropley, A. J. Creativity in Education and Learning: A Guide for Teachers and Educators. London: Routledge, 2001.
5. Begimqulov, U. Sh. Zamonaviy ta’lim jarayonida pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.
6. Xasanboeva, O. U. Pedagogik mahorat va pedagogik kreativlik. – Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2015.
7. Sattorov, A. Innovatsion ta’lim texnologiyalari. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2019.
8. UNESCO. Fostering Creativity and Innovation in Higher Education. Paris: UNESCO Publishing, 2021.